Náučný chodník obcou Kláštor pod Znievom

Kraj:	Žilinský
Okres:	Martin
Geomorfologické jednotky:	Turčianska kotlina a Žiar
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Kláštor pod Znievom, pošta
Východisko:	Kláštor pod Znievom, odbočka Gymnaziálnej ul. z ul. M. Čulena (pri okraji areálu ZŠ Františka Hrušovského)
Trasa:	Kláštor pod Znievom, Gymnaziálna ul. – kláštor Panny Márie – kostol sv. Mikuláša – Lazianska ul. – ul. A. Moyzesa – Pod kalváriou (križovatka so zelenou turistickou značkou) – kalvária – Dielnice – Kláštor pod Znievom, žel. st.
Dĺžka, prevýšenie:	9,5 km, prevýšenie 100 m
Čas prechodu:	5 h
Počet zastávok:	14
Náročnosť:	mierne náročná trasa

Zameranie chodníka: historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Náučný chodník vedie na dvoch krátkych úsekoch (v obci a v oblasti kalvárie) súbežne so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2008

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Kláštor pod Znievom, ul. M. Čulena 181, 038 43 Kláštor pod Znievom, tel. 043 / 4933 100

Aktuálny stav: Chodník je udržiavaný (2021).

Poznámky: (1) Náučný chodník nie je v teréne vyznačený. (2) Občianske združenie Náš Kláštor pod Znievom v rokoch 2022 – 2023 buduje/vybudovalo nový náučný chodník s tromi trasami.

Upozornenie: Výstup na hrad Zniev, ako odbočka z trasy náučného chodníka medzi zastávkami 11 a 12, je dlhý 2,8 km s prevýšením 430 m (jedna cesta).

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre historicky zameranú exkurziu. Prípadný výstup na zrúcaninu hradu Zniev odporúčame len pre starších žiakov.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Kláštor pod Znievom. Obec na strednom Slovensku na západnom okraji Turčianskej kotliny pod úpätím Žiaru a Malej Fatry na Znievskom potoku, ktorej súčasťou od roku 1971 je pôvodne samostatná obec **Lazany**, ležiaca severnejšie na náplavovom kuželi potoka Vríca. V rámci Slovenska je významná svojimi školskými dejinami. Vznikla pod hradom na dôležitej obchodnej ceste spájajúcej Turiec s Ponitrím (viac v hesle Zniev nižšie) – písomne sa prvýkrát spomína už v roku 1113 ako majetok rádu benediktínov zoborského kláštora. V roku 1251 tu bol vybudovaný kláštor premonštrátov, ktorý až do roku 1780 vykonával funkciu tzv. hodnoverného miesta. Okolo roku 1266 získala obec od kráľa Bela IV. ako prvá v Turci mestské práva. V 17. storočí na pôde kláštora vznikla lekáreň, ktorá podporovala zber liečivých rastlín. Popri poľnohospodárstvu sa obyvateľstvo venovalo olejkárstvu a šafraníctvu. V druhej polovici 19. storočia sa mestečko stalo centrom národného hnutia a v rokoch 1869 – 1874 sídlom jedného z troch slovenských gymnázií, ako aj učiteľského ústavu (1857 – 1910), kde študovali viacerí významní slovenskí literáti, o. i. M. Kukučín, J. G. Tajovský, J. Škultéty. Na prípravách otvorenia slovenského gymnázia sa podieľal, jeho moderný učebný plán zostavil a jeho riaditeľom bol pedagóg a matematik Martin Čulen (1823 – 1894). O významnom postavení obce v minulosti svedčí okrem početných kultúrno-historických pamiatok i jej výnimočný plánovitý územný vývoj, ktorý je dosiaľ zjavný v zachovanom pôdoryse a zástavbe obce. K stavebným pamiatkam patria napr. ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Mikuláša, kláštor a kláštorný kostol Panny Márie ako súčasť bývalej prepoštskej prepozitúry, barokový komplex kalvárie na vŕšku južne od obce s kostolom sv. Kríža z 19. storočia, baroková dvojpodlažná stavba z 18. storočia – budova bývalého slovenského gymnázia, bývalá radnica (dnes obecný úrad). Severovýchodne od miestnej železničnej stanice bol v roku 1990 medzi traťou a Turcom vybudovaný vrt hlboký 231 m, ktorého minerálna voda s významným obsahom vápnika a horčíka s teplotou 17 °C a max. výdatnosťou 11 l/s sa fľaškuje ako Kláštorná Kalcia. Ako víťaz národnej súťaže Dedina roka 2021 získala obec za viaceré svoje obzvlášť presvedčivé rozvojové projekty bronzovú Európsku cenu za obnovu dediny 2022.

Zniev (985 m n. m.). Výrazný vápencový vrch juhozápadne nad obcou Kláštor pod Znievom v severnej, najvyššej časti pohoria Žiar, budovanej prevažne triasovými dolomitmi a masívnymi tmavými gutensteinskými vápencami s početnými skalnými a bralnými i krasovými formami reliéfu, predstavujúci severný výbežok masívu Chlievisk. Vo vrcholovej časti Znieva rastú prevažne vápnomilné bukové lesy a jedľovo-bukové kvetnaté lesy, ktoré majú na južných svahoch charakter pralesa. Na úpätí sú rozsiahle plochy borovicových lesov, vysadených na opustených lúkach a pasienkoch. Na jeho úzkom pretiahnutom temene z troch strán chránenom strmými svahmi bol v 12. storočí nad stredovekou cestou z Turca do Ponitria vybudovaný **hrad Turiec**. Keď sa v 14. storočí stal centrom novo vzniknutej Turčianskej stolice (komitátu) hrad Sklabiňa, bol premenovaný na **hrad Zniev**. V 15. storočí ho opevnili, striedal majiteľov (Bočkajovci, Tököliovci, Revaiovci, Rákociovci), jeho význam pre jeho ťažkú dostupnosť časom upadal a od 18. storočia chátral. Horný hrad na vrchole Znieva pripomína len zvlnený reliéf (základy budov, ruinové pahorky), z východne nižšie ležiaceho mladšieho paláca dolného hradu zo 14. storočia stoja neveľké zvyšky múrov. Z hradu sa naskytá panoramatický výhľad na Turčiansku kotlinu, jej horskú obrubu – Malú Fatru, Veľkú Fatru, Kremnické vrchy a Žiar – ale i niektoré ďalšie vzdialenejšie vyššie pohoria.

Územie európskeho významu Dielnice. Rozsiahle chránené územie – súčasť európskej sústavy chránených území Natura 2000 – na západnom okraji Turčianskej kotliny južne od obcí Kláštor pod Znievom a Slovany s porastom najmä travinno-bylinných spoločenstiev, zatiaľ nechránené v žiadnej z kategórií národnej siete chránených území. Zaberá dva areály na pahorkoch budovaných neogénnymi vápnitými štrkmi, štrkopieskami a pieskami s plytkými pôdami, ktoré predstavujú významný biotop suchomilnej a teplomilnej flóry a fauny s vysokou biodiverzitou a zriedkavou bohatosťou populácií. V území sa hojne vyskytuje borievka obyčajná, borovica lesná a teplomilné dreviny, najmä kry, na časti územia tvoriace lesný porast. Predmetom ochrany sú tieto biotopy Natura 2000: 5130 Porasty borievky obyčajnej, 6190 Dealpínske travinno-bylinné porasty, 6210 Suchomilné travinno-bylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovištia *Orchidaceae*) a 6510 Nížinné a podhorské kosné lúky. Viac info > v brožúre Dielnice, Natura 2000 (vyd. ŠOP SR, Správa NP Veľká Fatra). Územie je verejnosti prístupné – je 13. zastávkou náučného chodníka.

Národná prírodná rezervácia Kláštorské lúky. Chránené územie severne od Socoviec v strede Turčianskej kotliny vyhlásené v roku 1974 na ochranu komplexu močarísk, mokrých, vlhkých až mezofilných lúk so zriedkavými pôvodnými rastlinnými spoločenstvami a viacerými zriedkavými a chránenými druhmi rastlín a živočíchov na asymetricky vyvinutej ľavostrannej nive Turca v širšom okolí ústia Vríce do neho. Významná botanická lokalita je zároveň migračnou lokalitou sťahovavého vtáctva. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Turiec a Blatnický potok (súčasť sústavy Natura 2000) a medzinárodne významnej mokrade (ramsarskej lokality) Mokrade Turca.

Národná prírodná rezervácia Turiec. Chránené územie v strede Turčianskej kotliny vyhlásené pozdĺž toku Turca medzi Martinom (ústím Bystričky) a Dolným Turčekom (ústím Toliarskeho potoka) v roku 1966 na ochranu prirodzeného charakteru vodného toku a sprievodnej vegetácie ako aj viacerých chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Ide o posledné pôvodné refúgium vzácnej lososovitej ryby hlavátky obyčajnej (*Hucho hucho*) v strednej Európe. Územie je významným krajinotvorným prvkom intenzívne poľnohospodársky využívanej Turčianskej kotliny. Brehové porasty predstavujú hniezdiská mnohých druhov vtákov. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Turiec a Blatnický potok (súčasť sústavy Natura 2000) a medzinárodne významnej mokrade (ramsarskej lokality) Mokrade Turca.

Turčianska kotlina. Hlboká kompaktná tektonická zníženina na severozápadnom Slovensku s pretiahnutým pôdorysom severo-južného smeru so zložitou kryhovou stavbou zhruba medzi Šútovom, Vrútkami, Rudnom, Skleným, Hornou Štubňou a Krpeľanmi. Je výrazne ohraničená zlomovými svahmi, a to na severe a západe Malej Fatry, na juhozápade Žiaru a na východe Kremnických vrchov a Veľkej

Fatry. Značnú časť podložia tvoria neogénne horniny (íly, piesky, štrky, na juhovýchode andezitové pyroklastiká), na severe a východe flyšové horniny (ílovce, pieskovce). Veľké plochy budujú kvartérne sedimenty – nad nivami Turca a Váhu sú sústavy ich riečnych terás, na úpätí okolitých vysokých pohorí potoky uložili mohutné náplavové kužele. Popri rovinnom reliéfe nív a terás prevažuje zvlnený pahorkatinový až vrchovinový reliéf, na ktorom sa vyskytujú v dôsledku striedania sa priepustných a nepriepustných vrstiev zosuvy. Kotlinu odvodňuje Váh, do ktorého ústi vo Vrútkach od juhu pritekajúci Turiec, zberajúci vody z takmer celej kotliny i jej horskej obruby, a na severovýchode niekoľko menších potokov. Kotlina je zväčša odlesnená a poľnohospodársky využívaná, pri väčších vodných tokoch (Turiec, Teplica) je zachovaná pobrežná stromová vegetácia a mokrade a členitejšie územia pri okraji kotliny v rámci Valčianskej pahorkatiny, Diviackej pahorkatiny a Sklabinského podhoria pokrývajú ostrovy lesa.

Žiar. Rozlohou malé jadrové pohorie v západnej polovici Slovenska pretiahnuté v severo-južnom smere zhruba medzi Kláštorom pod Znievom, Skleným, Ráztočnom a Kľačnom, ktoré sa vyzdvihlo ako hrasť pozdĺž zlomov, oddeliac Hornonitriansku kotlinu a Turčiansku kotlinu. Na juhu sa na krátkom úseku stýka s Kremnickými vrchmi a na severe s Malou Fatrou. V južnej polovici má obnažené jadro z kryštalických hornín (granity, granodiority i ortoruly), v severnej (a na malej ploche aj v najjužnejšej) časti tvoria geologické podložie mezozoické sedimentárne horniny (vápence, dolomity, ílovce a ílovité bridlice, kremence, pieskovce). Najvyšším vrchom sú na severe pohoria triasovými wettersteinskými dolomitmi budované Chlieviská (1 024 m n. m.) juhozápadne od Kláštora pod Znievom. Reliéf je prevažne členitý a zväčša má charakter vrchoviny až hornatiny. Na vápencoch a dolomitoch najvyšších vrchov (Chlieviská, Sokol 1 013m, Zniev 985 m, Vyšehrad 829 m) sa vyskytuje bralný reliéf a krasové formy, na plošinách závrty. Horstvo odvodňujú prítoky Turca, Handlovky a Nitry. Najvyššie polohy pokrýva ihličnatý les s prevahou smreku, v najnižších polohách sú dubovo-hrabové lesy, medzitým sú zmiešané lesy s prevahou buka. Na skalných vápencových alebo dolomitových bralách sú hojne zastúpené reliktné borovicové lesy a spoločenstvá skalných stepí. Plochejšie časti terénu v strednej a najjužnejšej časti zaberajú lúky a pasienky. Vrch Vyšehrad, výrazná vyvýšenina nad strategickým Vyšehradským sedlom s dôležitou komunikáciou, je významnou archeologickou lokalitou. Na jeho plochom skalnatom vrchole, chránenom bralnými stenami, sú stopy osídlenia od mladšej doby kamennej so zvyškami keltského i slovanského opevnenia.

Názvy informačných panelov

1. Kláštor pod Znievom
2. Kaplnka sv. Anny (pôvodná nemecká škola)
3. Točekovský dom (1. budova slovenského katolíckeho gymnázia)
4. Základná škola Františka Hrušovského (3. budova slovenského katolíckeho gymnázia)
5. Prepoštský kostol a kláštor
6. Námestie
7. Farský kostol sv. Mikuláša
8. Čulenovo gymnázium (2. budova slovenského katolíckeho gymnázia)
9. Riadok a Lazany
10. Liečivé rastliny – história olejkárstva
11. Hrad Zniev
12. Kalvária a kostol sv. Kríža
13. Dielnice – územie európskeho významu
14. Kláštor pod Znievom

Lazany
629
Bohdaň
535
448
475
460
456
Kláštor
p. Znievom
Slovany
595
Bzinica
445
811
534

CESTA MESTEČKOM POĎ ZBEHOM
1 – Cintorín
2 – Kostol sv. Mikuláša
3 – Strední hudobné gymnázium
4 – Historická strážnica a obecný úrad
5 – Ľúpeľná alej hrabiaca Kuchta
6 – Tretie hudobné gymnázium
7 – Kláštor
8 – Prvé hudobné gymnázium
9 – Dom obyčajára
10 – Lúčny mat kláštorom
11 – Potôčik na kláštor pod Zniarom
12 – Kalvária
P

